

Šebánek, Jindřich

[Drabek, Anna M. Die Waisen : Eine niederösterreichisch-mährische Adelsfamilie...]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1968, vol. 17, iss. C15, pp. [149]-150

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102353>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

RECENZE A REFERÁTY

Anna M. Drabek, Die Weisen (Eine niederösterreichisch-mährische Adelsfamilie unter Babenbergern und Přemysliden). *MIÖG* 74 (1964), S. 292–332.

Dostí rozsáhlá v nadpise uvedená práce vznikla přepracováním (zkrácením) závěrečné státní písemné práce, zadané na vídeňském historickém institutu (IOG) z podnětu jeho přednosty H. Fichtenaua. V zásadě jde o téma genealogické povahy: autorka se snažila vysledovat od nejstarší doby do 14. stol. osudy významného šlechtického rodu Orphanů (Širotků); výsledky svého zkoumání zhustila také do genealogických přehledů (str. 329–330) a doplnila i exkursem o pečetcích a znacích Širotků (str. 331–382).

Již sám podtitul práce ovšem naznačuje, proč se jí na tomto místě věnuje pozornost. Vskutku jde o práci hraniční, týkající se jednak Dolních Rakous, jednak také Moravy, neboť tam i onde rod Širotků byl usedlý a doma. Při hodnocení práce je však na místě přihlídnout ještě i k několika okolnostem dalším, jež lze shrnout asi do těchto bodů: 1. autorka velmi pohotově splnila ne právě snadný úkol, totiž zvládnout pramennou základnu a literaturu (lečdy dosti odlehlou) z obou sice sousedících, ale ke dvěma státům patřících teritorií, o která tu jde, tedy i literaturu českou. 2. Nespokojila se pouhým vyšetřováním genealogických vztahů v běžném slova smyslu. Mnohem spíše se snažila vidět osudy rodu na pozadí osudů teritorií, jež obýval, jež ovšem také osídloval a na nichž svým způsobem „hospodařil“. 3. Takto se vlastně práce stává příspěvkem ke dějinám osídlení moravského pohraničí Dolních Rakous i jižní Moravy a musí být z tohoto hlediska hodnocena, studována i posuzována.

V detailech tento posudek podávat, není tu ovšem možné, znamenalo by to totiž ověřovat množství dílčích soudů, dohadů, týkajících se identifikace osob i míst, atd. Účelnější bude připsat na okraj práce několik konkrétních poznámek z hlediska diplomatického, když práce takřka napařád užívá právě diplomatického materiálu.

1. Při celkem velmi dobré znalosti autorčině pokud jde o pramenné edice moravské i o literaturu, která prozrazuje jednak to, že zřejmě může česky číst a že má vědecké styky s některými moravskými badateli (výslovně se zmiňuje o L. Hosákovi a J. Bistrickém), usly ji přece jen některé práce, z nichž se mohla o listinách, s nimiž pracuje, blíže informovat. Konkrétně zná na příklad vše, co vyšlo z českého Kodexu (CDB) — až na 2. část dílu IV., který se jí zřejmě už nedostal do ruky —, z celého komplexu prací, které vyšly v souvislosti s přípravami k dalšímu vydávání CDB, zná však jen jedinou, totiž mou studii „Kdo byl notář O 5“ a nic víc.

2. V textu zůstala některá neopatření či neúplnosti. Tak např. (str. 304) píše Konráda, svědka na listině Robertově CDB II, čís. 235, má omylem za páraře městského; ve skutečnosti jde o zeměpanského. Smlouvu Přemyslova s Konrádem z Steinkirchen, jejíž originál je ve Vídní, zařazuje autorka (str. 316 pozn. 160) mezi roky 1254–55; správný je rok 1251; neuvádí otisk této smlouvy u Lorenze ani její regest v CDB IV, čís. 428. U listiny Přemyslovy pro Melk (tamže) i u celé řady dalších chybí odkaz na Emlerova Regesta atd.

3. Na str. 318 se dovolává autorka jako „posledního dokladu“ pro Sigfrida Širotku jeho listu Přemyslovi, textově dochovaného v tzv. Mnichovském zlomku formulářové sbírky, popsaném a zpracovaném r. 1892 Simonsfelsem. List považuje výslovně za plně autentický pramen a dodává (zřejmě na dotvrzení svého mínění), že se dochoval v té části zlomku, která je psána v druhé polovině 13. věku „wahrscheinlich von einem Mitglied der königlichen böhmischen Kanzlei“. Na základě aspoň předběžného prostudování příslušného zlomku (jehož — mimo chodem řečeno — druhá část se chová v Berlíně) třeba k tomu říci toto. Ruka, která list ve zlomku napsala, nemá s českou královskou kanceláří nic společného. Třebaže pak — ovšem na jiných místech — se ve zlomku ruka kanceláří blízká (ale až z doby Václava II.) zjišťit dá, je třeba myšlenku, že by list mohl být autentický, už vzhledem k jeho obsahu, rozhodně odmítnout.

Závěrem je třeba nejen znovu ocenit hodnotu příspěvku autorčina, nýbrž i fakt, že ve Vídni na Institutě jsou taková „hraniční témata“, jaká máme před sebou, zadávána. Je nepochybné, že máme s Rakusany mnoho vědeckých problémů v tom smyslu společných, že k jejich řešení lze dospět jen vzájemnou spoluprací. Každý pokus o tuto spolupráci je třeba proto živě uvítat.

Jindřich Sebánek

Urkundenbuch des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete der Komitate Wieselburg, Ödenburg und Eisenburg. Herausgegeben im Auftrage der Burgenländischen Landesregierung. II. Band. Die Urkunden von 1274 bis 1301. Bearbeitet von Irma Traut Lindeck — Pozza unter Benützung der Vorarbeiten von W. Goldinger, R. Neck, H. Wagner u. E. Zöllner.

In: Publikationen des IÖG VII. Reihe, Graz—Köln 1965, S. XIII + 410 in 4°.

Vor elf Jahren hat der Unterzeichnete den ersten, im Jahre 1955 von Hans Wagner herausgegebenen Band des Burgenländischen Urkundenbuches (UB) ausführlich in den Mitteilungen des Osterreichischen Staatsarchivs (1956, S. 619—624) besprochen und wenig später sogar auch einen Aufsatz in margine desselben Bandes in tschechischer Sprache (*Další studie k českému diplomatáři — Na kraj Burgenlandského diplomatáře*) in *Histor. studie SAV*, III. (1957), S. 303—322, veröffentlicht.

In dieser Anzeige des knapp zehn Jahre nach der Herausgabe des I. Bandes herausgegebenen II. Bandes desselben Diplomatars ist es allenfalls möglich, sich mehrfach auf die soeben genannten Veröffentlichungen zu berufen. Dies um so mehr, da die Herausgeberin des II. Bandes des UB in der Einleitung zu demselben (S. VII) ausdrücklich erklärt, sie habe grundsätzlich in ihrem Werke jene Editionsprinzipien beibehalten, die H. Wagner in seiner Einleitung als für den I. Band geltend formuliert hatte. Drei Punkte wären demnach an dieser Stelle in den Vordergrund unserer Beobachtungen zu rücken: a) Zu welchen Veränderungen es in der Anlage des II. Bandes im Vergleich zu der des ersten gekommen ist. b) Inwieweit es der Herausgeberin tatsächlich gelungen ist die Editionsgrundsätze Wagners in ihrem Bande folgerichtig einzuhalten. c) Wie es mit den *Bohemica*, beziehungsweise *Slovaca*, in neuem Bande steht.

Ad a) ist vorerst zu sagen, dass eine Veränderung grundsätzlicher Art in der Anlage des Editionsplanes selbst vorgenommen wurde. Ursprünglich sollte nämlich das Werk volltextlich bis zum Ausgange des 14. Jahrhunderts fortgeführt werden. Nun wurde demgegenüber beschlossen in volltextlicher Form nur noch gerade den II. Band (der bis zum Aussterben der Arpadier reicht) zu führen, weitere Bände dann nur in Regestenform vorzubereiten. Dieser Entschluss entspricht offensichtlich jenen Erfahrungen, die ganz allgemein bei der Herausgabe von territorialen Urkundenbüchern gemacht wurden, und ist als durchaus vernünftig und real zu bezeichnen. An zweiter Stelle ist hier folgendes festzustellen: In der kurzen Einleitung der Herausgeberin des II. Bandes wird unter anderem mit einer gewissen Genugtuung etwas sonst allgemein Bekanntes festgestellt, dass sich nämlich im Laufe der letzten Jahre die Möglichkeiten zu Archivreisen bedeutend gebessert haben, wodurch sich dann für die Herausgeberin des Urkundenbuches neue Möglichkeiten (zum Beispiel Urkundensignaturen aus ausländischen Archiven anzugeben oder auch einige Ergänzungen zum ersten Bande vorzulegen) ergaben. Bei dieser Gelegenheit wird auch die Bereitwilligkeit der Archivverwaltungen, namentlich der des Ungarischen Staatsarchivs in Budapest rühmend hervorgehoben. Da nun auch bei Urkunden aus Archiven in der Slowakei Signaturen angebracht werden, ist ersichtlich, dass auch in dieser Richtung Kontakte zustande kamen. Dabei muss allerdings die Frage gestellt werden, warum dann eigentlich handschriftliche Überlieferungen aus den Universitätsbibliotheken in Prag und Krakau der Herausgeberin „nicht zugänglich“ bleiben mussten, wie aus Nr. 4 zu ersehen ist.

Ad b) Frau Lindeck — Pozza ist eine in den Fragen der Editionstechnik bestens eruirte Absolventin des Wiener Instituts noch aus der Zeit vor dem 2. Weltkriege. Ihre Arbeit wurde von mehreren prominenten österreichischen Fachleuten (Prof. Santifaller, Fichtenau, Wagner) tatkräftig unterstützt. Frau Lindeck-Pozza hat ihrer Aufgabe volle zehn Jahre gewidmet. Die erwähnten günstigen Voraussetzungen haben es ihr ermöglicht eine reine Arbeit zu leisten. Im ganzen kann gesagt werden, dass der II. Band des UB in keiner Beziehung dem I. Bande nachsteht. In der Ausarbeitung der Kopfregesten scheint der II. Band sogar besser als der I. zu sein.

Ad c) Der Band enthält eine beträchtliche Anzahl von Urkunden, die als *Bohemica*, beziehungsweise *Slovaca*, zu bezeichnen sind. Die meisten davon beziehen sich auf kriegerische Auseinandersetzungen zwischen Böhmen und Ungarn zur Zeit Ottokars II. Dies dürfte freilich kaum überraschen. Denselben Charakter hatten nämlich vorwiegend die *Bohemica* und *Slovaca* des I. Bandes des UB, wie der Unterzeichnete Gelegenheit hatte in den obenangeführten